ARCHIEFJES

VII

1914-1918
Getuigenissen

Frère JUSTIN C.F.X.

(Robert DEPRETTERE)

Deel 2

Marc VANDAELE

ARCHIEFJES

Oud-Strijder 1914-1918

Frère JUSTIN C.F.X.

Robert - Valère DEPRETTERE

° ROESELARE - 5 november 1894
+ BRUGGE – 13 mei 1927

RIDDER IN DE ORDE VAN LEOPOLD II – OORLOGS-KRUIS – ZEGEMEDAILLE - HERINNERINGSMEDAILLE 1914-1918 - OORLOGSINVALIDE 100 / 100

Deel II

't Was **sergeant Namèche** die dat groepje aanvoerde. Vol moed en zonder vrees trokken we over no man's land stil verder. 't Was 's avonds rond 10 uur. Alles was stil. Rond 11 uur lagen we voor hun post. We bleven met 4 man liggen. Drie andere trokken links, en 3 andere rechts van de post. We waren er. Alles zou goed aflopen en triomfantelijk zouden we terugkeren met enige krijgsgevangenen. Helaas! 't Sloeg tegen … De Duitsers – 6 in getal – moeten gerucht gehoord hebben, sprongen in hun post, bestaande uit een sterk gebouw in béton armé, de deur vloog toe … 't Was verloren! Maar het ergste kwam achterna want, nauwelijks hoorden we de deur toeslaan of een hels bombardement en mitrailleursgeschut brak los … vòòr ons, achter ons, overal … Vuurpijlen verlichtten de posten. Wij, we konden niet méér doen dan ons zo vlug mogelijk uit de voeten maken en 's morgens - rond 4 uur - kwamen we doodmoe, nat tot op ons vel, met één gekwetste, op onze lijn terug. Gelukkig is de jongen er toch nog doorgekomen na enige weken hospitaal. Doch, tegenslag bracht geen moedeloosheid teweeg bij ons want, pas waren twee weken verlopen of terug zouden we gaan, maar dit maal zouden we handelend optreden en - konden we geen krijgsgevangenen maken - dan toch zouden ze het met hun leven bekopen. Dezelfde mannen – buiten één, die de plaats innam van onze gekwetste – trokken op. Geladen met dolken, revolvers (hun geweren hadden ze ditmaal thuisgelaten) granaten, en bijzonderlijk dynamiet … Nogmaals geraakten we waar we moesten zijn, doch ditmaal vuurde onze artillerie al wat ze geven kon op de eerste lijn van de Duitsers. Onder het gerucht van het kanon konden wij dapper doorwerken en reeds onder ene zijde van de abri was een put gegraven, dynamiet ingestoken, één man met de draden achteruit getrokken … Nogmaals stonden we voor een gesloten deur, doch geen moed verloren. Granaten kletsten ertegen. Twee mannen tegelijk sprongen bovenop de abri en wierpen door de opening van de schouw gedurig granaten naar binnen. Huilen, kermen, zuchten … 't was al wat we hoorden. Het vernielende werk moest nu beginnen : spoedig trokken we allen achteruit en

ARCHIEFJES

bij de draden gekomen, sloeg **sergeant Namèche** de courant aan en daar vloog het groot gedeelte van de abri met man en muis de lucht in. Een geweldig bombardement van de vijand op onze lijn was het gevolg, doch wij trokken links af en geraakten – ieder met enige schrammen en enige brokken van onze ledematen door het vallen in de pinnekensdraad – toch gezond thuis. De opgelegde taak was volbracht. Maar toch moet ik bekennen dat zulks geen kinderspel is. Gelukkig zorgde het leger ervoor – vooraleer te vertrekken – ons te voorzien van een goeie dronk brandewijn die ons moed en durfkracht gaf.

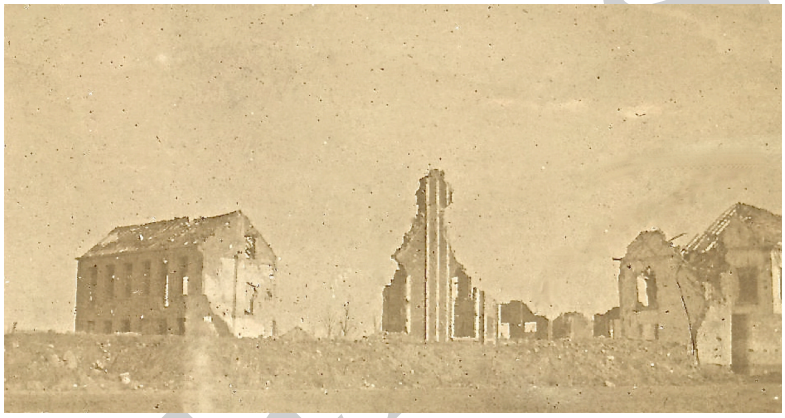

Na enige maanden moesten we terug veranderen van sector, en nu trok ik bij gelegenheid door **Pervijze**-dorp, dat er ook lief uitzag, zoals ge kunt zien op foto n° 59 die de kerk weergeeft – en n° 60 kerk met dorp.

Zo gingen we naar **Oostvleteren** waar we de Fransen moesten helpen. 't Was juist na het offensief op **Drie Grachten** en **Luigem**. Daar trokken we door **Reninge** dat geheel stukgeschoten lag, zo o.a. de kerk (<= foto 61), die prachtige kerk, met de schoonste klokken van West-Vlaanderen

Daarbij het dorp zoals het was in 1917, ook gans in puin. (zie foto 62 =>)

Vandaar trokken we naar **Noordschote**, op de weg van **Luigem**, waar we allerlei werken moesten verrichten, zoals herstellingen van bruggen, wegen die door het alvernielende bombardement geheel of ten dele verwoest waren. Zo bleven we daar gedurende twee volle maanden, en zagen helaas ook hoe de eerste lijn van de Duitsers was ingericht : gans in gewapend beton. De onze daarbij vergeleken was kinderspel.

Vandaar vertrokken we naar **Woesten** en **Elverdinge**, waar wij de Engelsen moesten bijspringen om allerlei werken uit te voeren, zoals bruggen leggen, wegen aanleggen naar de voorlijnen, pinnekensdraad spannen enz. Op <= n° 63 ziet ge de kerk van Woesten met een deel van het dorp in puin.

Op n° 64 => een pas opgemaakte brug, geheel modern zoals ge ziet. Dit helpen bij de Engelsen was voor ons wat wij noemden : rust. We hadden weliswaar geen eerste lijn, maar de hevige bombardementen in die sector waren ons meer dan voldoende. Bijzonderlijk dat we daar toekwamen juist na het groot offensief der Engelsen en Fransen in de lente van 1917. Zo moet ge niet verwonderd zijn dat de Duitsers hun verloren grond maar hevig bombardeerden.

Enige gezichten geven duidelijk weer hoe Woesten en Elverdinge eruitzagen gedurende die tijden. <=N° 65 geeft de achterzijde van de kerk, met het Arabisch kerkhof erbij.

N° 66 => is het binnenste van de kerk van Woesten; zoals ge ziet, volledig in puin geschoten.

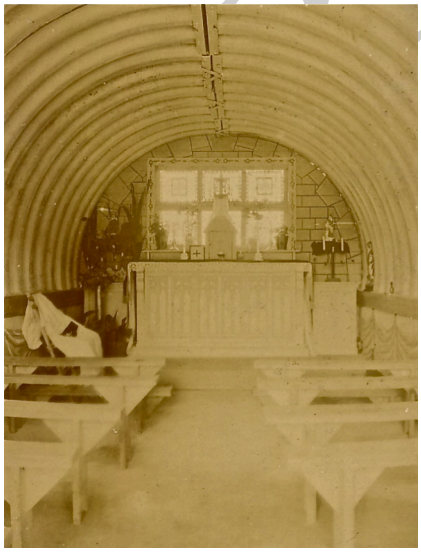

<= N° 67 is het Kapelleken dat wij rap opgemaakt hadden met gevonden voorwerpen en dat dienst moest doen als parochiekerk voor soldaten. Ijzeren, gebogen platen dienden als gewelf. De grond was gewone aarde, hard geworden door erop te trappelen. En daar woonde God, en daar ook zochten we troost in de moeilijke omstandigheden van dat alledaags oorlogsleven. Daar bleven we maar enkele weken, om te vertrekken naar **Boezinge** op de **Ieperlee.**

PROEFLEZING

Nog twee foto's …

foto n° 68 = Binnenzicht der kerk van Woesten
en n° 69 = foto der kerk van Elverdinge

We lagen niet ver van de kerk, waarvan niets meer te zien was. Hier maakten we deel uit van het leger dat in 1917 moest achteruittrekken daar de Duitsers de verloren streken wilden terugnemen. Rechts van ons lag de 3e legerafdeling. Daar heb ik voor het eerst de Duitsers in gesloten rangen zien vooruittrekken. Onze artillerie en mitrailleuzen hadden goed te trekken, rechtdoor gingen ze, als kwamen ze uit de grond gekropen. De hevige bombardementen die we daar 's nachts op onze arme abri's te verduren hadden, waren onmenselijk. Ja, zòver ging het dat op zeker nacht, geheel de lijn waar onze abri's stonden, totaal plat gebombardeerd werd en wij dus genoodzaakt waren achteruit te trekken op 100 meter na de kerk van Boezinge, in een barak door de Engelsen aan ons afgestaan. Deze barak was op generwijze bestand tegen een bombardement. Toch trokken wij daarin en verzekerden ons zo goed mogelijk. Tegen de barak – zoals ge kunt zien – staat nog een Engelse scheerstoel. (foto 70) Benevens het gevaar dat die flauwe barak opleverde, was er nog iets dat ons meer blootstelde aan de artillerie van de vijand. Immers, op 50 meter van de barak lag een ijzerweg (zie foto 71 =>) waar ieder avond rond 5 of 6 uur, een Franse gepantserde trein van machtig groot gehalte kwam schieten. Natuurlijk was het antwoord van de vijand kortaf en zo moesten we nogal dikwijls een keer onze benen onder de armen nemen en ergens in een loopgracht wat rust en troost zoeken, daar die niet te vinden waren in ons eigen huis. Elke dag zagen we hier boven ons hoofd van de hevigste gevechten in de lucht. Duitse, Franse, Engelse, Belgische vliegers … 't vloog al wat maar

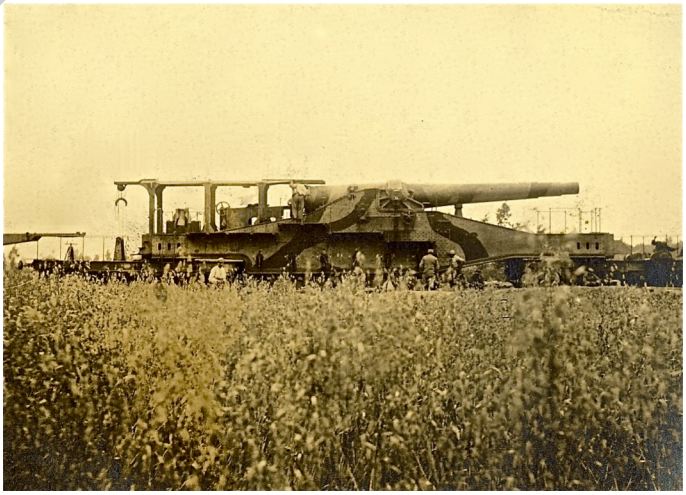

ARCHIEFJES

vliegen kon, en natuurlijk kwamen ze ook al eens in gevecht. Zo ziet ge hier op nummers 72 en 73 het einde van een luchtgevecht : een Duits vliegmachien was in gevecht met twee Franse vliegers en voor gevolg plofte het Duitse toestel ten gronde. Ge ziet op n° 72 hoe rap de soldaten en officieren erbij waren om alles te onderzoeken en n° 73 hoe de

brancardiers de lijken van de twee Duitse vliegers wegvoerden. Niet alleen bij klaren dag maar 's nachts proefden we somtijds ook van dit wreed wapen, bijzonderlijk als ze onze cantonnementen bombardeerden en de vluchtende jongens maar dapper neermitrailleerden vanuit de lucht.

Het werd rond oktober 1917. Nu moesten we van Boezinge weg en de Fransen aflossen in deze sector van **Zuidschote-Lizerne**.

Zuidschote lag plat. De enige klok uit de kerk gered, was veiligheidshalve achteruit gezonden en droeg als opschrift : (n° 74 =>) *Liefste klok, Vertrek in ballingschap, maar na den oorlog zult gij terugkomen en aan de ganse bevolking verkondigen dat men u van Duitse obussen bevrijdde.*

We lagen dus te **Lizerne**, aan **Zuidschote**, in een abri gelijk ge kunt bestatigen op n° 75. Hier lagen we nog al gerust als cantonnement, doch de frontlijnen zelf waren geheel iets anders. Immers, wij kwamen daar toe om de Fransen af te lossen die het groot offensief van 1917 gedaan hadden en het tegenoffensief der Duitsers hadden belet.

Van loopgravenleven was hier geen sprake; het enigste dat overbleef waren enige grote hofsteden, door de Duitsers herschapen in machtige abris, bestaande uit beton en ijzer. Gaan we eens naar die posten. We trekken weg uit **Lizerne** op de baan naar **Langewaede** Kapelle, eerst over het kanaal van Nieuwpoort naar Ieper, vervolgens dezelfde baan volgende tot Langewaede Kapelle, over

het Maartjekanaal. Van Langewaede Kapelle rechts in - door de modderige weiden - komen we aan **Draaibank**. Van daar naar **Mazeppa** *(hofstede bij Merkem)* en **Papegoed** *(hofstede bij Bikschote)*. Hier lagen we juist vòòr het bos van **Houthulst**, op de dreef die naar het **Muneke** liep *(Op de kaart van L'ILLUSTRATION 3 nov. 1917 aangeduid als **Manneken**)*. Onmogelijk is het de toestand te beschrijven van die sector in de winter 1917. Daar was volstrekt niets van plankenweg en bij iedere stap plofte men tot aan de knieën in het slijk.

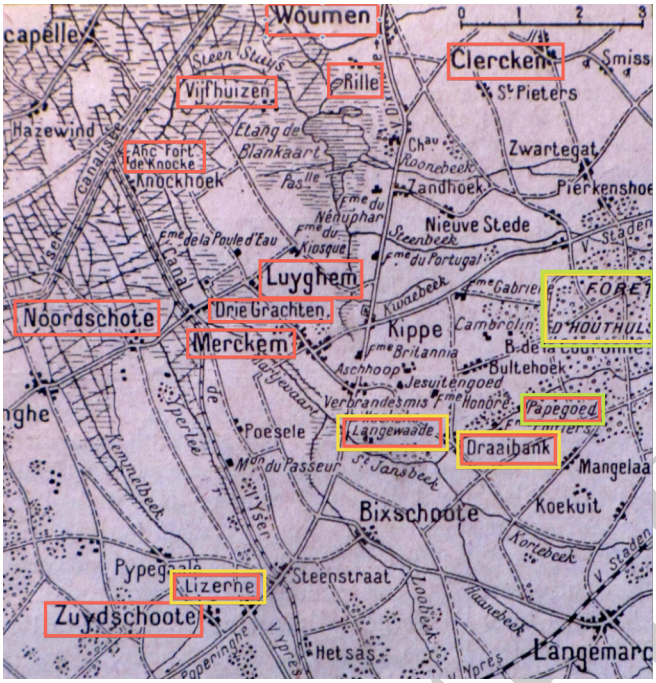

*Frère Justin, de brancardier die de verkenners vergezelt, neemt ons mee op tocht vanuit **Lizerne** naar **Langewaede, Draaibank**, **Papegoed**, tot aan vijandelijk gebied. Het is winter 1917-18, na de grote geallieerde offensieven. Interessant te merken hoe het afgelegde traject terug te vinden is op een kaartje dat verscheen op 3 november 1917 en op 18 mei 1918, in de L'ILLUSTRATION.* (www.lillustration.com) *Op dat ogenblik zit het Duitse lenteoffensief er gedeeltelijk op. De namen die hij vermeldt in zijn souvenirboek kwamen toen regelmatig voor, zowel in de Franse, Engelse of Duitse pers. Namen die hij vroeger vermeld heeft, of later vermeldt, zijn eveneens omkaderd.*

Op zekere nacht, geheel in het begin van november, trokken we uit op verkenning. Nu gedurende vijf uren liepen we heen en weer, vooruit, achteruit, links en rechts, zonder ooit te weten waar we zaten. Onze voorposten waren gewone obusputten en zo gebeurde het heel dikwijls in het begin, dat Belgische soldaten bij de Duitsers aankwamen. Toen begon men pinnekensdraad te plaatsen vòòr al de bijzonderste posten, zodanig veel en zodanig lang dat we gedurende 8 volle maanden niets anders te doen hadden. Op zekere nacht dat we vòòr **"Ferme Papegoed"** aan het werken waren in de pinnekensdraad, werden we beschoten van de Engelse kanonnen, gedurig rondom ons. We vluchtten, lieten een vuurpijl op tot teken dat ze op ons bombardeerden en gelukkig … het stopte.
Maar nauwelijks terug aan het werk of de Duitsers bombardeerden dezelfde plaats. Vluchten was vluchten … doch helaas, 't kostte ons een van onze moedigste makkers : op slag dood, en een zwaar gewonde. Elke nacht trokken we daar naartoe en telkens we in het cantonnement aankwamen, zagen we eruit zò smerig en zò vuil dat we bang waren te

ARCHIEFJES

beginnen schoonmaken, niet wetende waar eerst begonnen. Gelukkig, als de 3e legerafdeling ons kwam aflossen – rond februari 1918 – lagen er al wat plankenwegen en was het gaan tot die betonblokken van abri's reeds merkelijk beter. Nu mochten we - als beloning - wat rusten voor één maand in **De Panne**; we hadden het wel nodig. Immers, zo een leven was niet uit te houden.

We maakten ook goed gebruik van ons verblijf in **De Panne**. 't Was nodig. Immers, de lieden die ons kenden van vroeger, vonden ons zo wild en zo wreed. 't Kon niet missen ook, na zulk een leven dat maanden op maanden gesleten had. Daar leefden we als echte heren: we gingen naar conferenties, daarna een pintje drinken, maakten veel plezier. Toch zouden ze ons niet gerust laten want op een schone nacht bombardeerde men De Panne uit zee dat het klonk. Wij verschoten wel niet veel, doch de burgers … dat was me daar iets te zeggen. Ook vond ik daar nog wat werk als brancardier, bij een vrouw die een stuk obus in de zijde gekregen had. Gelukkig was het hospitaal niet ver vandaar, en na het eerste verband was ze rap in de **"Oceaan"**, ons groot hospitaal in De Panne.
Nog één week en we zouden vertrekken. Niemand wist waar naartoe. Eindelijk : "Sector van **Lo**, rechts van Diksmuide." klonk het. 't Was zo ook. We trokken erop af en verkenden ons weldra. Daar bleven we om het groot offensief te beginnen van september 1918. De maanden vlogen voorbij en niets liet vermoeden dat we weldra aan het grote werk zouden beginnen, te weten : de verlossing van ons dierbaar vaderland. Doch op 't laatst werden alle krachten gebruikt om in volle haast wegen aan te leggen. Nu konden we zien wat er zou gebeuren … en daar … op **28 september 1918** zou het vraagstuk zijn oplossing krijgen. Geheel het front, van Nieuwpoort tot aan de Zwitserse grens, was gereed.
Met de morgen van 28 september 1918, lagen wij dan in 'no man's land', rechts van Diksmuide, toen opeens een grof kanon zijn stem tot driemaal toe liet weergalmen over gans de frontstreek. Doch, bij het derde gegrol, daar braakten duizenden en duizenden kanonnen tezamen hun vernielingsvuur uit op de Duitse stellingen. Rechtspringende liepen we vooruit, immer door, tot we kwamen op het dorp van **Woumen**, pas door de vijand verlaten. Gekwetsten, doden, 't lag al ondereen. Of we daar ons werk hadden valt niet te vragen. 't Bloed vloeide bij stromen uit de breed gapende wonden. We trokken door, immer door. We wilden, we moesten thuis zijn. Van **Woumen** trokken we naar de **Serpenthoek**, dan weer naar **Saint-Pierre**. Daarna rechtsom en trokken naar **Klerken**, waar we 's avonds toekwamen. Het getal gekwetsten en doden beschrijven ware onmogelijk. Overal waar we voorbijtrokken kwamen Duitse krijgsgevangenen ons tegen. Ze droegen gekwetste of dode soldaten. Op **de Rille**, bij Woumen hadden we veel volk *(manschappen)* verloren, temeer dat die Rille een nest was van 'mitrailleusen'. Onze artillerie kwam ertussen en geen krijgsgevangenen werden daar gemaakt. Té lang hadden

ARCHIEFJES

ze de soldaten getergd. ’s Avonds, in **Klerken** aangekomen, kregen we bevel op het Hoogkwartier nabij Houthulst op te rukken. We deden dit graag, alhoewel we wel wisten dat we links van ons de hoogte van Klerken hadden. Wat obussen er daar vielen, en wat slachtoffers daar sneuvelden, gaat alle menselijk verstand te boven. Gekwetsten werden weggevoerd op rijbare brancards, doden bleven liggen, en zo geraakten wij – uitgeput, uitgehongerd en teneinde alle krachten – op **’t Hoogkwartier**. Daar gingen we enige uren rusten, ’t was middernacht. Enigen strekten zich uit in barakken door de vijand verlaten, anderen in soort abri’s, of in een versterkte hofstede … in één woord : daar waar ze plaats vonden. Ik vond met mijn makker een kleine abri in béton armé, smeet me neer op het achtergelaten stro van de vijand en sliep … Rond drie uur hoorden we huilen, roepen, schieten … “Brancardiers! Brancardiers! Vooruit, gekwetsten …!” Helaas, maar al te waar. Zoëven werden die barakken onder Duits vuur genomen. We vlogen met al het nodige – te midden het geschot – daar naartoe en stonden daar – ooh, ijselijke nacht – bij drie lijken en een vijftal van onze dappere mannen, allen dodelijk gekwetst. We deden ons werk, zonden om aalmoezenier en dokter, voerden temidden een hel van vuur, onze dappere helden naar een betere plaats. Met de tranen in de ogen keerden we terug. Nog steeds hoorden we in onze oren het gekerm, het gehuil, het gevloek op die Duitse moordenaars weerklinken. De kreet “Moeder! Moeder!” door een der ergste gekwetsten bleef mij lang, zéér lang in de oren hangen. ’t Was rond vijf uur ’s morgens, toen we terug in ons schuilkot kwamen. Moest men op dat ogenblik ons portret getrokken hebben, zeker zouden we onszelf niet hebben kunnen herkennen.

’t Werd morgen … Zouden we vooruitgaan …? Zouden we blijven? Ieder vroeg zich af wat er zou gebeuren, toen opeens het bevel kwam : We blijven ter plaatse. Ja, we zouden ter plaatse blijven en dit voor acht dagen. Het offensief lag stil. Wij lagen te Houthulst, op ’t Hoogkwartier, en steeds regende het van ’t begin tot nu toe. Hoe moesten wij er uitgezien hebben? Gedurig bombardeerde de vijand zijn verloren stellingen en gedurig kwamen ook nieuwe gekwetsten en doden bij. Wij, brancardiers, met de aalmoezenier **J. Renaud**, maakten van die stilstand gebruik om de doden te begraven, dicht tegen het Hoogkwartier. We gingen ze opzoeken in grachten en putten, langs velden en wegen, brachten ze bijeen, maakten - met het arme getuig dat we hadden – putten, en legden die helden daar te ruste. De aalmoezenier las de gebeden, wijdde de aarde; wij smeten de putten toe en op elk graf plaatsten we een fles met een briefke waarop te lezen stond : naam – familienaam – regiment – compagnie – geboorte van de gesneuvelde held. Na die gruweldaden zullen veel moeders zijn gekomen op ’t zelfde plekje grond, al wenend en jammerend om ’t verlies van hun kind.

In die dagen dat we daar lagen, had ik toch graag het plekje grond bezocht waar ik twee jaar lang mijn kindertijd doorbracht : Houthulst plaats. Stoutmoedig trok ik met **Jules Renaud** erop af. Helaas, aan de hoek van de straat … “Halte-là ! Dernier poste belge!” We bleven

ARCHIEFJES

staan, we konden niet verder … Een gedacht …! Uit mijn binnenzak haalde ik mijn permis du Grand Quartier Général : *"Permission de photographier sur tout le front belge"*. Ik toonde dit en 't pakte *(lukte)*, we mochten door. 't Was nochtans een waagspel : we hadden niets of niemand meer vòòr ons, tenzij de vijand. Stil en sluw trokken we over put en puin, fotografeerden **huis** en **kerk**, en spoedig weg waren we. Zulke dingen mochten niet te lang duren ook. Zo kregen we twee prachtige foto's van Houthulst. We kwamen terug en vernamen weldra dat het 2de offensief morgen zou beginnen. Waarlijk, we hoorden zulks geheel gaarne, alhoewel wij nu wisten wat eigenlijk een offensief was, wij verlangden niets beters.

Ondertussen kregen we nog een foto in ons bereik, te weten : de vermaarde **grot** van O.L.Vrouw van Houthulst, die **J. Renaud** genomen heeft rond de middag van het tweede offensief.

(laatste drie foto's kregen geen nummer)

's Morgens, heel vroeg, trokken we op. Van 't Hoogkwartier gingen we door Houthulst, dan naar **Terrest**, sloegen rechts in en lagen langs de baan van Diksmuide naar **Staden**. Daar zouden we ons tweede offensief aanvangen. Geen hand zagen we voor onze ogen, zò dik was de mist. Opeens, een geweldig bombardement dat nogal lang duurde, en vooruit …! Waar naartoe? We zagen niets, tenzij mist, en we roken niets tenzij poer der obussen. De Duitsers van hun kant, beschoten ons met volle lading, en bijzonderlijk met **gasobussen**. Daar ook werden we hevig aangetast door gas, en veel jongens moesten onmiddellijk achteruitgebracht worden. Ik – voor mezelf – gevoelde maar rond vijf uur in de namiddag dat ik een goede hoeveelheid van dat verstikkend, onmenselijk gas binnen had ; gedurig overgeven was het gevolg, en toch trok ik verder, vol moed, want mijn jongens wilde ik niet verlaten. Ik zou het duur betalen na de oorlog, als alle zenuwen hun gewone gang zouden gaan. Immers, nu was alles gespannen, en we voelden geen moeite, geen gebrek, niets! We waren sterker dan staal! Daar ook kreeg ik een gekwetste soldaat die lag te zuchten en te klagen. Ik omwond zijn wonde, beval aan vier Duitse krijgsgevangenen die daar juist aankwamen met een

ARCHIEFJES

wacht, die jongen mee te nemen naar de hulppost, wat ze ook graag deden. Toch zou zulks niet al te goed aflopen; immers, we moesten de baan over van Diksmuide naar Staden om aan de post te geraken en zopas begon de vijand die baan te bombarderen. Toch moesten we erdoor. Op een stuk plank legden we onze gekwetste en de vier Duitsers namen hem op hun schouders. Ik ging vòòr hen. De wacht kwam er achterna. We stapten moedig door tot tegen de baan, toen opeens een brisant of obus op enige meters van ons opensprong. Een der Duitsers kreeg een stuk in de bil en sprong aan de kant, terwijl mijn gekwetste jongen van boven naar beneden op het gras viel. 't Was wel! We stonden daar … Ik nam nu de plaats in van de gekwetste vijand en opnieuw … vooruit. De wacht ondersteunde de gekwetste Duitser en zo geraakten we waar we moesten komen. Nu rap terug om mijn mannen te vinden. Immers, zij waren vooruit en immer vooruit getrokken. 't Was te **Zarren** dat ik ze aantrof, op de baan juist aan de statie. Vandaar trokken we naar **Werken**, en nu hadden we de baan naar Kortemark. Alles was stil. misschien waren de Duitsers aan het achteruittrekken met hun kanonnen. We kwamen aan te **Kortemark** in de namiddag, rond 5 uur, doch hier begon het bombardement opnieuw. Toch bleven we daar tot 's anderendaags, en met de vroegen *('s morgens vroeg),* vooruit naar **Torhout**. De weg van Kortemark naar Torhout werd hevig onder vuur gehouden. We kropen langs de grachten, uren en uren aan een stuk, in de duisternis en in het fel bombardement. Zo geraakten we met de klaren *(als het klaar geworden was)* te Torhout. Al wat benen had te Torhout was op. Leve België! Leve het leger! Leve onze jongens! Fier en moedig trokken we door Torhout. 't Was immers – om zo te zeggen – de eerste bewoonde plek die we tegenkwamen.

Nu trokken we naar **Brugge** toe, en reeds waren we geraakt met de verkenners van de cyclisten tot op 't Aalputje *(Volgens **Vlaamse Volksverhalenbank** => **Aalputje** = grensgebied tussen Torhout, Veldegem en Aartrijke)* of we kregen tegenbevel dat we ons moesten naar **Ruddervoorde** begeven. Op 't Aalputje verbond ik nog een gekwetste van de cyclisten die getroffen geweest was vanuit een molen, links van de weg. We trokken terug naar Torhout, namen de baan naar **Ruddervoorde** en kwamen daar aan - met een tonneke bier dat we medegenomen hadden op een kruiwagen uit de normaalschool van Torhout – rond 6 uur. Daar lagen we … 't was al! Wij waren dààr en onze veldkeuken was naar Wijnendale toe. Gelukkig dat de burgers nog wat medelijden hadden met ons. Daar, te Ruddervoorde, bleven we twee dagen liggen daar de Duitsers zich vasthielden op de tramweg van Brugge naar Roeselare. Eindelijk trokken we hen tegemoet, heel vroeg. Onze artillerie vuurde, de mitrailleuzen kletterden en vooruit waren we … **St-Hubert** … de baan over naar **Kortekeer**, doch hier lagen we te midden het veld, vòòr het bos van **Hertsberge**, twee dagen en een nacht … en zonder eten. We leefden daar uitsluitend van rapen en wortelen die we gingen uittrekken, op 't gevaar van ons leven, in vlakke veld. Eindelijk, en met veel tegenstand, geraakten we door het bos, overal de hinderpalen,

ARCHIEFJES

stapelmijten aan de kant smijtende om het leger door te laten. Nu kwamen we op **St-Pietersveld**. Daar trokken we binnen en rustten er een nacht (we waren geen deugnieten) maar we konden niet verder; ten andere, we waren daar goed. 's Morgens trokken we er weer op af, naar **Maria-Aalter** en rond de avond geraakten we te **Aalter** zelf. Al de mensen zaten in hun kelders, maar als ze ons zagen, was het volle kermis; het waren immers de eerste Belgische piotten die ze te zien kregen. De Duitsers hadden hun wijsgemaakt dat de Belgen niet meer bestonden, maar als ze ons Vlaams hoorden tateren, waren ze wel overtuigd dat we wezenlijk Belgen waren. We bleven daar bij die goede lieden, twee dagen lang. Ondertussen was onze keuken bij ons geraakt op het St-Pietersveld, en daar aten we de soep en de ratatoe *(ratatouille)* die vijf dagen geleden gereed waren. Van Aalter, was ik weg naar **Brugge** om de Frères te gaan opzoeken, bleef daar één nacht en terug weg naar mijn jongens. 's Anderendaags verlieten we Aalter en trokken naar **Bellem**, waar we de Duitse krijgsgevangenen wat deden werken aan de gesprongen wegen. Daar ook viel op ons een fel bombardement waaruit we – Gode zij dank – ongedeerd kwamen. Rond de avond trokken we naar **Hansbeke**, waar we de nacht doorbrachten. Vandaar naar **Landegem**, aan deze kant van de **vaart van Schipdonk**. Hier waren het slechte streken; immers, de vijand versterkte zich aan de andere kant en alle bruggen waren gesprongen. Temidden de nacht moesten wij onder 't hevigste mitrailleursvuur een aanvalsbrugje werpen over het kanaal. Helaas, het lag er, doch hoeveel mensenlevens had het gekost! Rond de morgen trokken de Duitsers achteruit. We legden een stevige brug over het kanaal voor het materiaal en kanonnen, en rond 4 uur in de namiddag trokken kanonnen, wagens, paarden erover. Nu trokken we naar **Baarle**, op enige km van **Drongen** en op 10 novembernacht trokken we met alle gereedschap naar de Leie, waarover we aanvalsbruggen moesten plaatsen om 's anderendaags het derde offensief te beginnen. Daar ook werden we op bombardement ontvangen, doch gelukkig, alles was gereed en het kostte ons geen levens. We keerden terug naar Baarle, **sliepen** dat we ronkten want morgen zou opnieuw het bloed bij beken vloeien. Het werd morgen … zeven … acht … negen … tien … steeds wachtten we … Ze hadden ons het nieuws gebracht dat er onderhandelingen bezig waren om wapenstilstand te verkrijgen … Ongeduldig wachtten we op het nieuws … 't Was 11 uur … Opeens – toen we allen daar op straat stonden, klinkt uit volle clairon : **Staakt het vuur!** Hoera! Hoera!! Hoera!!! 't Was gedaan. De grote Wereldoorlog was ten einde! We waren om zot te worden van blijdschap. Ons leven was niet meer in gevaar …! We mochten gaan, keren, lopen overal rond … Ze zouden ons niet meer neerschieten … 't Was ongelooflijk. Nu zouden de Duitsers zich stil achteruit trekken tot in Duitsland toe. We zouden ze volgen, doch tussen de beide legers moest een onzijdige streek blijven. Zo trokken we een dag vooruit, en rustten een andere … en zo voort tot we aan de grenzen kwamen. Ziehier nu hoe onze triomftocht verliep van Baarle af, waar we het gelukkige nieuws van de Wapenstilstand

ARCHIEFJES

hadden vernomen. Ik moet niet zeggen dat we waarlijk als koningen ingehuldigd werden in alle steden en dorpen van België. Ook wist ik in het geheel niet dat België zo groot was, bijzonderlijk als ge het moet te voet afleggen van **de Ijzer** tot **Welkenraedt**, met pak en zak op uw rug. Gelukkig dat het muziek van tijd tot tijd een deuntje door de instrumenten blaasde.

Wegwijzer

Baarle – Drongen – Gent – Wetteren – Schellebelle – Heesvelde – Kalken – Overmere – Zele – Dendermonde – Baasrode – Willebroek – Mechelen – Muizen – Haacht – Aarschot – Scherpenheuvel – Diest – Herk-de-Stad – Stevoort – Villers-l'Evêque – Glons – Liège – Herstal – Battice – Welkenraedt (laatste dorp in België)

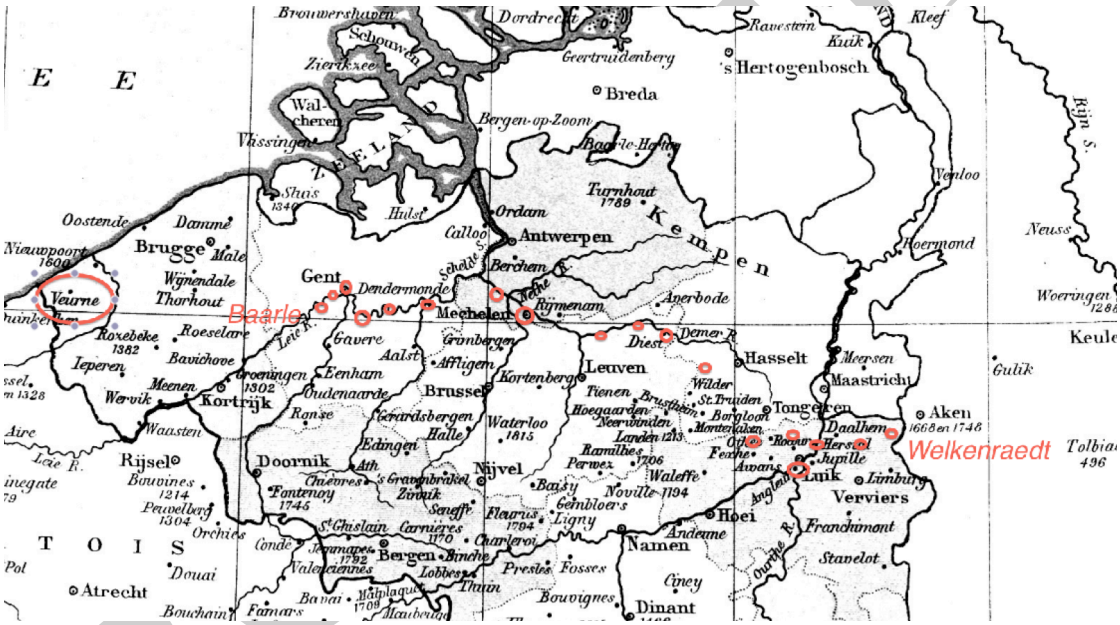

De tocht van Justins compagnie na de Wapenstilstand van 11 november 1918.

Van **Willebroek** reeds was ik ziek. Toch trok ik mede. Doch, van **Diest** af moest ik per auto van het Rode Kruis de mannen volgen. Ik was doodop. Te **Glons** voerden ze mij naar het hospitaal van Luik, waar ik vernam dat ik nogal veel gas binnen gezwolgen had. Ik verbleef daar enige dagen en trok terug om mijn mannen op te zoeken. Zie, nauwelijks te **Welkenraedt** aangekomen, kreeg ik bevel naar de Ijzer terug te keren, bij Veurne, naar de gevormde **C.I.B.I.** Met minder moed trok ik daarop af. Ik was maar een halve soldaat meer. Ik gevoelde zelf dat ik merkelijk verzwakt was. Daar gekomen, kwamen we in kennis met zeker 200 brancardiers die reeds aangekomen waren. We trokken daar goed ons plan en vlogen nogal eens uit naar betere streken op kosten van het leger.
Nu moest ik naar het hospitaal van **Beverlo**, en na vijf dagen kwamen we daar aan, zo goed als we konden. De Spaanse griep speelde ons nu parten en daar zagen we menig soldaat die het geweld van de oorlog had meegemaakt, naar het kerkhof dragen.

Ik bleef daar tot februari 1919 om eindelijk mijn vrijstelling te krijgen. Daarmee was mijn soldatenleven teneinde, doch de gevolgen lieten zich weldra voelen. De onmenselijke uitvinding van het gifgas heeft mij ook als haar slachtoffer laten boeken. Doch steeds blijf ik fier en vol moed. Zijn de gevolgen van de oorlog voor ons België – kleine natie – niet wat ze hadden moeten zijn, toch hebben we altijd dit, dat we onze plicht hebben gekweten voor God, voor Land en voor geheel het mensdom.
God weze barmhartig met de zielen van de oorlogshelden en zegene de pogingen van het nederige en het prachtvolle België.

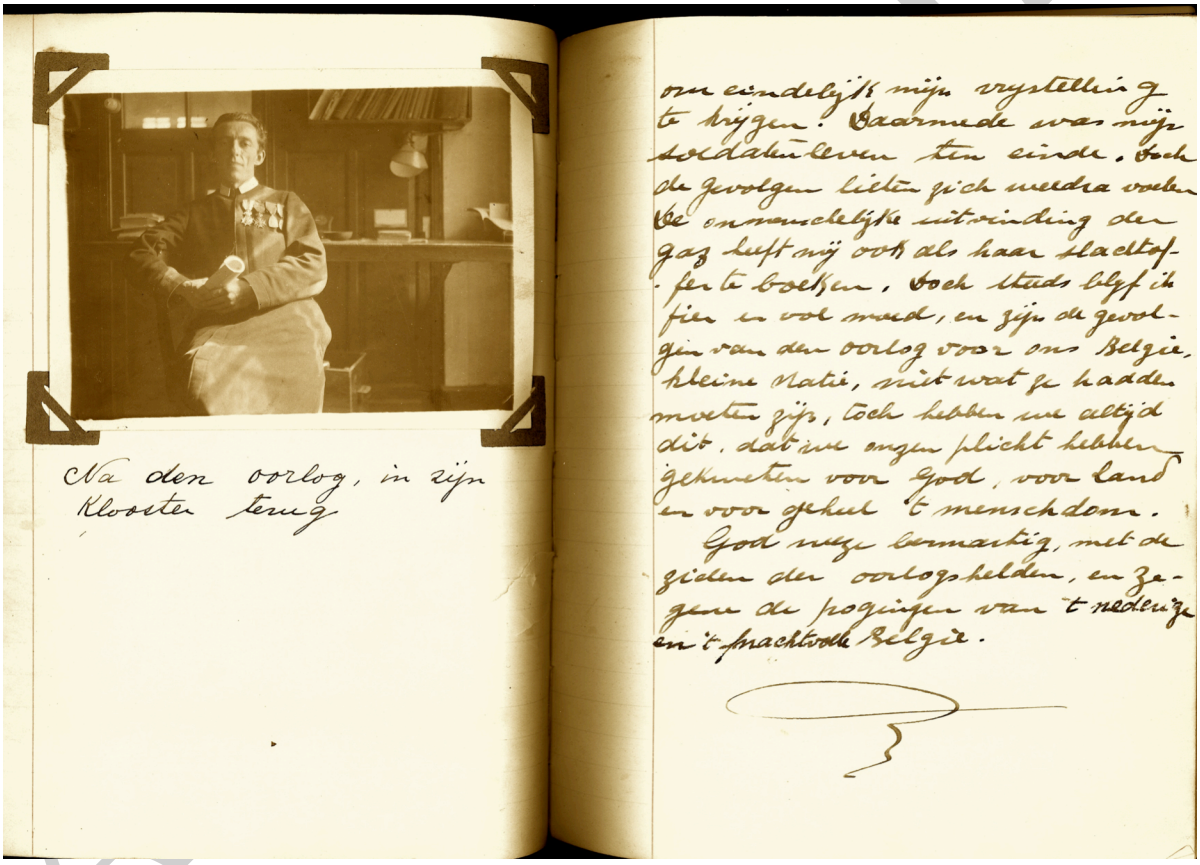

Na den oorlog, in zijn Klooster terug

om eindelijk mijn vrijstelling te krijgen. Daarmede was mijn soldatenleven ten einde. Doch de gevolgen lieten zich weldra voelen. De onmenselijke uitvinding der gaz heeft mij ook als haar slachtoffer te boeken, doch steeds blijf ik fier en vol moed, en zijn de gevolgen van den oorlog voor ons België, kleine Natie, niet wat ze hadden moeten zijn, toch hebben we altijd dit, dat we onzen plicht hebben gekweten voor God, voor Land en voor geheel 't menschdom.
God weze barmartig, met de zielen der oorlogshelden, en zegene de pogingen van 't nederige en 't prachtvolle België.

Nawoord

In de reeks **ARCHIEFJES – Getuigenissen 1914-1918** is **Frère Justin** de enige oud-strijder die ik niet persoonlijk gekend heb *(voor **René François**, zie de historie ...)*. Niet te verwonderen, hij is gestorven 15 jaar vooraleer mijn eigen leven aanving. Zijn **Vreugde en Leed 1914-1918** was weer een ander aspect van die Eerste Wereldoorlog waarmee ik kennis maakte. Datzelfde aspect zag ik verder nog belicht in de getuigenissen van **Frère Léon**, die een identiek parcours had afgelegd en het neerschreef in zijn **La Grande Guerre 1914-1918** (Zie 1914-1918 Getuigenissen Oud-Strijders – Frère Léon).

De foto's in **Frère Justins** souvenir-boek intrigeerden me en het was een challenge om hem op te sporen in de groep van het Camp d'Auvours. Gezien hij daar ook was met **frère Léon,** was er veel kans dat ze samen op de foto zouden staan. Enig computer- en inzoomwerk deden me besluiten dat - met enige zekerheid - we **frère Justin** (rechts) en **frère Léon** (links) kunnen herkennen in de rode kring. Wanneer ze samen het Camp d'Auvours verlaten, zien we hen opnieuw samen op de foto.

De lectuur van Frère Justins **Vreugde en Leed 1914-1918** haalde ook persoonlijke souvenirs vanonder een dikke laag stof. Tijdens mijn vroege schooljaren (eind jaren 40, begin vijftig) waren er de befaamde Sportfeesten op de sportvelden van het SFX-instituut, gelegen aan de Xaverianenstraat (waar zich nu de Brugse campus van hogeschool VIVES bevindt). Deze sportmanifestatie begon steeds met het neerleggen van bloemen *(door de broeders **Isenbrandt**, in die tijd bekend als uitstekende lopers)* aan het monument van **'Zij die hun leven gaven – Slachtoffers van den oorlog 1914-1918'**. Op het monument prijkte bovenaan de naam van **Frère Ildephonse** over wie sprake is in Frère Justins souvenirboek. Het tragisch einde van deze confrater zal de congregatie van de Broeders Xaverianen diep getroffen hebben en die naoorlogse jaren stonden dan ook – zoals overal – in het teken van de herdenking van de dierbaren die het leven lieten in het wereldconflict.

Uit pure nostalgie ging ik nog even het monumentje opzoeken waaraan zoveel schoolherinneringen verbonden blijven. Groot was mijn 'verwondering' vast te stellen dat ook hier de tijd zijn destructief werk ten volle aan het uitvoeren is. Het christusbeeld staat er fel gehavend bij en is volledig overgroeid. De naam van Frère Ildephonse en die van de andere overledenen zijn niet meer leesbaar.

Het stemt tot nadenken. Monumenten dienen om te vereeuwigen maar we merken dat na twee of drie generaties de eeuwigheid zijn grenzen heeft bereikt.

We kunnen **Frère Justin** maar dankbaar zijn voor zijn **Vreugde en Leed 1914-1918**. De fotografische ondersteuning van zijn relaas heeft het tot een waardevol document gemaakt dat een uitzonderlijke getuigenis aflegt van die beroerde periode.

20 oktober 1914

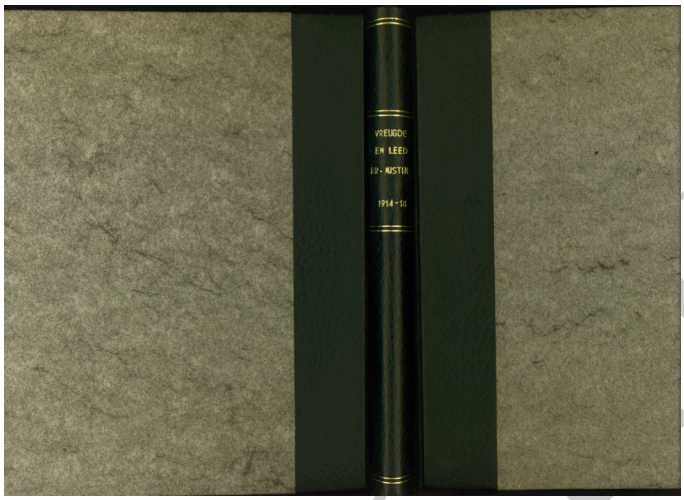

M.V. 1915

ARCHIEFJES

Mijn dank gaat naar Frère NORBERT en de Broeders Xaverianen die mij inzage gaven in het archief van de congregatie.
Mijn dankbetuiging gaat ook naar het Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht te Evere.
***Un grand merci* aan *L'ILLUSTRATION* die mij toestond mijn ARCHIEFJES te illustreren met foto's uit magazine Nr 1 van de wereldpers ten tijde van de Groote Oorlog.** (www.lillustration.com)

M.V.